

Vlasti- - vědné LISTY 144 ČERVEN 2020

PŘÍLOHA ODERSKÉHO ZPRAVODAJE

Odersko na konci 2. světové války podle záznamů kronikářů

V letošním roce uplyne 75 let od nejničivější války v dosavadní historii lidstva. Konec války byl vysvobozením mnoha porobených národů od nacistického Německa. V jednotlivých regionech se probíhající události na konci války odlišovaly. Od českých oblastí to bylo odlišné hlavně v regionech - obcích s převládajícím obyvatelstvem německé národnosti, jakým bylo i Odersko¹. Vraťme se v tomto příspěvku do jednotlivých obcí Oderska na konci války a uveďme zde události ze záznamů kronikářů.

Počátek roku 1945 již nenechal nikoho na pochybách, že nadešel poslední rok války. Rychle se roznesla zpráva, že sovětská vojska zahájila velkou ofenzívu. Za několik dní poté byly vidět v celém kraji výsledky náporu sovětských vojsk. Mezi proudy vystěhovalců se na všech silnicích proplétaly vojenské oddíly německé armády. Panoval velký zmatek a zoufalství. Němečtí obyvatelé, zastrašení propagandou velitelství německé armády, se s hysterickou panikou snažili utéci před postupujícími sovětskými vojsky. Rudá armáda v jednotném postupu osvobodila Polsko a vnikla hluboko do německého území. Počátkem února 1945 již bylo slyšet blížící se frontu. Velení německé armády však nehodlalo vpustit Rudou armádu přes Moravskoslezský kraj. Na opevňovací práce byly nahnány tisíce lidí a nacisté použili bývalého opevňovacího pásma, protože Ostravsko bylo vstupní branou na Moravu a do Čech. Většina německého obyvatelstva očekávala s hrůzou příští dny a týdny a připravovala se k evakuaci. Jak probíhaly zaznamenané události posledních dnů války v jednotlivých obcích Oderska, uvádíme v následujícím článku.

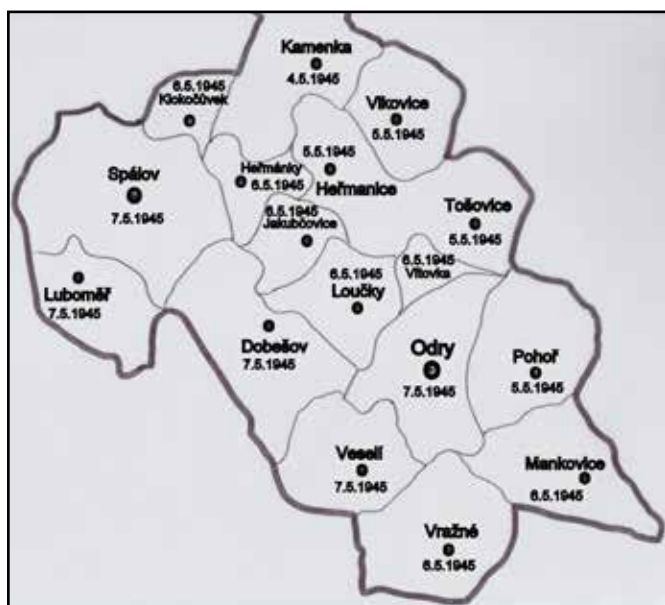
Počátek května 1945. Neorganizované přesuny německých vojáků. Demonstrační dobová fotografie. Archiv Jiřího Kucharze

Osvobození města Odry (podle archiváře Bohumila Fojtíka a doplněním z archivních záznamů)

Už od poloviny dubna roku 1945 bylo v Odrách slyšet blížící se frontu od východu. Zbytky německé armády ustupovaly od Opavy před rychle postupující Rudou armádou a vojáci doufali, že hornatý terén Oderských

vrchů jim umožní soustředění, aby zabrzdili postup Rudé armády, směřující Moravskou branou k Hranicím. Chtěli tak získat čas k úniku na západ - k Olomouci. Německá divize s velitelem - polním maršálem Schörnerem² - se nastěhovala do okolí Oder, opevňovala se zde a připravovala k boji. Zničila proto i dva mosty přes řeku Odru. Část obyvatel Oder se snažila vyjednáváním i veřejným protestním shromážděním na oderském náměstí přesvědčit maršála Schörnera ke kapitulaci města bez boje, ten však návrh hrubě odmítl a nařídil evakuaci civilního obyvatelstva. V panické hrůze část německého obyvatelstva prchala na západ, někteří se ukryli v opuštěných břídlícových lomech a ve 2. Skalním sklepě. Hrstka Čechů, Ukrajinci, Poláci a Slováci, kteří byli v Odrách na nucených pracích na velkostatku a v továrně Optimit, se stáhli do okolních lesů. Rudá armáda se blížila k Odrám ve třech směrech: po cestě od Fulneku, přes Pohořský vrch a přes Tošovský kopec. Obsadila palebná postavení, z nichž měla město v údolí jako na dlaní. Útok na město začal v neděli 6. května odpoledne dělostřeleckou přípravou, která trvala až do ranních hodin. Ze všech tří stran dopadaly na město dělostřelecké granáty - prosvětlovaly lesy, rozrývaly půdu, ničily domy. Německá obrana takovou dělostřelbu

1. Spádové obce Oder, příslušející v roce 1945 k landrátu Nový Jičín. České obce Spálov a Luboměř spadaly do roku 1938 pod soudní okres Hranice na Moravě a německá obec Pohoř pod soudní okres Fulnek.
2. Polní maršál Wehrmachtu Ferdinand Schörner bydlel v té době na Dobešově, čp. 1 (rychta). Měl přezdívku „Krvavý Ferdinand“ - na jeho rozkaz z roku 1945 měli být všichni vojáci, nalezení za linií fronty, na místě bez soudu na jeho zodpovědnost popraveni. Zastřeleni na místě měli být i dezertéři a zbabělci, kteří utekli z boje.

Chronologický postup osvobození obcí Oderska. Uvedené obce až na Klokočůvek (Landrat / říšsko-německý krajský správní obvod Opava) spadaly v letech 1938-1945 pod Landrat Nový Jičín. Foto autor

1946-1950. Odrý. Rozbořený dům dělostřeleckými granáty na křižovatce ulic 1. Máje a Nadační.

1946 Odrý, opravený Jánský (Dlouhý) most po jeho zničení německou armádou v roce 1945.

1945 Odrý. Torzo domu na Pramenní ulici zasaženého dělostřeleckými granáty.

Odrý 1946-1950. Demolice domu na rohu Pásové ulice (dnes parkoviště u drogerie Teta), zasaženého dělostřeleckým granátem. Vedle již neexistující dům s obchodem Alberta Peikerta

dlouho nevydržela a stáhla se do lesů Dobešovského a Veselského vrchu. K ránu 7. května se první vojáci Rudé armády objevili na okraji města. V samotných Odrách se odehrával boj jen s předsunutými hlídkami německé obrany. K větším srážkám docházelo až po obsazení města v lesích pod Dobešovem. Vybudovaná obranná postavení vojáci Wehrmachtu brzy opustili a ustupovali směrem k Olomouci. Zanechali zde množství mrtvých vojáků, koní a válečného materiálu. Kolik německých vojáků padlo, se neví, protože byli ihned pohřbeni na místech, kde padli³, většinou v kráterech po granátech. Rovněž civilní obyvatelstvo mělo ztráty - při odstřelování Oder 6. května (zasažením střepinami dělostřeleckých granátů) a v bojích 7. a 13. května (při přestřelkách) zemřelo 9 občanů⁴. Ještě 15. května 1945 byla zastřelena Albina Kasper, bytem v Nových Sadech čp. 53. První

3. Ještě na jaře roku 1959 byl odkryt hrob německého důstojníka na zahradě mateřské školky (dnes internát oderské Střední školy) v hloubce 20 cm.

4. Karl Maschin, čp. 127 (†7. 5. 1945), Josef Hilscher, čp. 75 (†6. 5. 1945), Elisabeth Wuszko, čp. 403 (†6. 5. 1945), Vincenz Unger, Skřivánčí čp. 19 (†6. 5. 1945), Ferdinand Anderka, čp. 105 (†6. 5. 1945), Anton Stach, Loučky čp. 60 (†6. 5. 1945), Johann Mendel, čp. 629 (†7. 5. 1945), Rosa Blaschke, čp. 589 (†7. 5. 1945), Josef Krätschmer, čp. 251 (†13. 5. 1945). Pro úplnost uvedme, že za Německem rozpoutanou 2. světovou válku zaplatilo město Odrý životy 571 mužů padlých na bojištích, což bylo 4x více, než kolik jich zahynulo v 1. světové válce.

1950 Odry. Dům čp. 553 na Skřivánčí ulici po zásahu dělostřeleckým granátem.

dny útoku Rudé armády na město propadali němečtí obyvatelé panice, přičemž 13 z nich si vzalo život⁵ a další zemřeli na zhoršení svého zdravotního stavu.

Při osvobození města a nejbližšího okolí zahynulo 24 příslušníků Rudé armády: 14 rudoarmějců padlo

Odry 1945. Původní pomník padlých rudoarmějců v parku u řeky Odry podle návrhu Ing. Věroslava Heydy z Oder.

v bojích na různých místech oderského katastru⁶, 3 vojáci zemřeli na těžká zranění v oderské nemocnici a 7 zajatců bylo zastřeleno německými vojáky při pokusu o útek. V září 1945 Správní komise města Oder požádala Okresní národní výbor v Opavě o povolení exhumace

Seznam padlých rudoarmějců a zajatců na oderském katastru:

Místo původního pohřbení	Počet	Jméno padlého	Poznámka
hřbitov	1	Štěpán Pilarský	zemřel v nemocnici
hřbitov	1	Alexander Iller	zemřel v nemocnici
hřbitov	1	neznámý	zemřel v nemocnici
zahrada pivovaru	1	neznámý	padl v boji
Dvořísko	1	neznámý	padl v boji
Hvězdné Pole	1	neznámý	padl v boji
u továrny Optimít	1	neznámý	zastřelen při pochodu zajatců
u dvora Josefov	2	neznámý	zastřeleni při pochodu zajatců
Jakubčovice - u lesa za kamenolomem	1	Ivan Diměrovič	zastřelen při pokusu o útek
Skřivánčí ulice	1	neznámý s hodností kapitána	padl v boji
pole u dvora Josefov	1	neznámý	padl v boji
na rohu Staré ulice	1	neznámý	padl v boji
zahrada Optimítu	2	neznámý	usmrceni při výbuchu munice
Šenkův mlýn za Mankovicemi	3	neznámý	zajatci - zastřeleni
Celkem	18		

- Valerie Pollak, roz. Englisch, čp. 58 (†7. 5. 1945), Stefan Beck, čp. 389 (†7. 5. 1945), Elisabeth Winkler (28 let), Irmgrad Winkler (31 let), Franz Winkler, Amálie Winkler, čp. 274 (†7. 5. 1945), Hedwig Mück, čp. 64 (†7. 5. 1945), Margarete Roleder, čp. 147 (†7. 5. 1945), Julius Sirsch, čp. 168 (†7. 5. 1945), Marie Sirsch, roz. Walzel (42 let), čp. 168 (†14. 5. 1945), Leopoldine Kuhn, čp. 460 (†7. 5. 1945), Ferdinand Kuhn, čp. 460 (†7. 5. 1945), Filomena Krawutschko, roz. Kořená, čp. 20 (†14. 5. 1945).
- Později bylo nalezeno ještě dalších 6 hrobů v Odrách padlých rudoarmějců, kteří byli převezeni na ústřední hřbitov do Opavy.

padlých rudoarmějců a pohřbení 18 z nich do společné hrobky v parku u řeky Odry. Exhumace byla provedena a ostatky 18 rudoarmějců byly v 15 rakvích 7. listopadu 1945 uloženy do společné hrobky pod pomníkem padlých rudoarmějců v oderském parku. Návrh pomníku vypracoval Ing. Věroslav Heyda z Oder. Byly to dva hranoly vedle sebe z bílých šamotových cihel na černém mramorovém podstavci s nápisem „Padlým hrdinům“. Mezi oběma hranoly byla dole na mramorovém podstavci umístěna hvězda. Na přání sovětské komise byl památník upraven: hranoly byly nahoře spojeny kamennou deskou a hvězda byla přemístěna nahoru. Hmotné škody byly odhadnuty na 12 mil. Kčs⁷, poškozeny byly tři čtvrtiny domů a některé domy byly zničeny úplně.

Odry 1946-1950. Demolice domu ve Staré ulici, zasaženého dělostřeleckým granátem.

Osvobození městyse Spálova (podle spálovského kronikáře Antonína Brňáka)

V lednu 1945 začala nad Spálovem přelétávat ruská letadla a vypouštěla osvětlovací rakety nad východní obzor. Bylo zřejmé, že se ke Spálovu blíží fronta a Rudá armáda útočí na Němce ze všech stran. V únoru byly postaveny na silnici v Suché a Mlýnici pancéřové uzávěry. Stavěla je Todtova organizace⁸ za podpory místních občanů, kteří k tomu byli přinuceni. Dne 22. února kopali němečtí vojáci protipancéřovou uzávěru na rohu domů čp. 61 a čp. 62. Pro lepší obranu uzávěry vykopali i zákopy na starém hřbitově u farního kostela. V obci byly celkem tři pancéřové uzávěry: jedna

na silnici v Suché a dvě ke Skále Panny Marie v Mlýnici. S blížící se frontou upadala bojeschopnost německého vojska a vojáci sbíhali do okolních lesů. Koncem dubna přicházeli jednotlivci i celé skupiny zběhlých německých vojáků, kteří žádali od civilního obyvatelstva jídlo, civilní mužské oblečení a sháněli mapy na cestu k Olomouci. Ve dnech 22. až 24. dubna bylo slyšet silnou dělostřeleckou palbu ze severovýchodu. Dne 29. dubna byli přivezeni první ranění vojáci⁹. Dva z nich zemřeli téhož dne a byli pohřbeni na cvičišti u sokolovny při živém plotu od zahrady Karla Šustka, čp. 222. Toho dne přijela do Spálova německá kolona 60 nákladních aut. Mužstvo bylo ubytováno na zámku, ve škole a v hostincích. Současně byly rozmístěny na různých místech skupiny po dvou dělech - od horní části obce za humny až dolů.

3. a 4. května projížděly po tehdy nové cestě k Potštátu stovky civilních vozů Němců z Kravařska. Ti doufali, že německé vojsko zastaví Rudou armádu a oni se budou moci vrátit zpět domů. Vozy měli naloženy vším možným a dobytek přivázali k vozům. V tyto dny také „Volkssturm“¹⁰ hnal Spálovem na Potštát přes 1500 kusů hovězího dobytka z německých obcí. V pátek 4. května bylo zastřeleno v horní panské zahradě 7 německých důstojníků (dva ráno v 6 hodin, dalších pět mezi 16. a 17. hodinou odpoledne). Byli odsouzeni vojenským soudem při generálním štábu¹¹, jemuž předsedal polní maršál Schörner, za zběhnutí nebo za odepření dále bojovat. K večeru přijelo na spálovské náměstí maďarské dělostřelectvo. Dlouho se zde nezdrželo. Kolem 20. hodiny nastal překotný ústup německého vojska ze Spálova k Potštátu. V sobotu 5. května opustilo četnictvo Spálov. V odpoledních hodinách útočilo 8 ruských letadel na prchající německé vojsko a německé civilní obyvatelstvo z obcí Tošovic a VlkoVIC v prostoru silnice u obce Lipné. V neděli 6. května o půl jedenácté dopadly za humny u usedlosti čp. 21 dva první ruské dělostřelecké granáty. Ve 14 a 17 hodin byl Spálov opět ostřelován ruským dělostřelectvem a potom nejvíce mezi 21. a 23. hodinou. Poškozeno bylo několik domů¹² a zraněny dvě osoby¹³. Po celé pondělí 7. května se vedly tuhé boje o Spálov. Němci po 19. hodině ustoupili

7. Náklady na větší opravy: oprava zbořeného mostu na Skřivánčí ulici: 202.056 Kčs, oprava koupaliště: 243.260 Kčs, oprava školy: 98.114 Kčs, oprava kostela a fary: 68.870 Kčs, oprava Radnice (u pošty): 62.350 Kčs.

8. Paramilitární jednotka určená k výstavbě strategických objektů v nacistickém Německu. Vznikla v roce 1938. Jejím úkolem byla výstavba vojensky strategických objektů na území Třetí říše. Původně ji vedl její zakladatel Fritz Todt, po jeho smrti ho vystřídal Albert Speer.

9. Polní obvaziště bylo zřízeno v sokolovně.

10. Volkssturm byla německá lidová domobrana, která vznikla nařizením Adolfa Hitlera ze dne 25. září 1944. Byla tvořena civilními osobami mužského pohlaví od šestnácti do šedesáti let. Vyzbrojení, organizaci a výcvik měl na starosti velitel SS Heinrich Himmler.

11. Generální štáb sídlil ve spálovském zámku.

12. Domy čp. 6, 7, 8 a čp. 51.

13. Antonín a Marie Klezlovi z čp. 6. Antonín Klezla ranění podlehl v nemocnici ve Svitavách.

k Luboměři, kdy už byl celý Spálov osvobozen Rudou armádou. Ruští vojáci prohledávali domy a sklepy, kde hledali německé vojáky. Jedli a pili, co se jim nabídl, leckde si vzali i to, co chtěli. Při bojích o Spálov padlo 23 vojáků Rudé armády, 34 německých vojáků a 5 civilních obyvatel; vyhořela usedlost čp. 190, stodola u čp. 42

Protipancéřová uzávěra na silnici v Mlýnici u Spálova, jaro 1945. Foto Josef Šustek

Volkssturm žene krávy z německých obcí přes Spálov, březen 1945. Foto Josef Šustek

Most přes řeku Odru u Spálovského mlýna, zničený Němci v květnu 1945. Foto Josef Šustek

Skupina vojáků Rudé armády na nádvoří zámku ve Spálově, květen 1945. Foto Josef Šustek

Vojenský zásobovací oddíl Rudé armády na dvoře zámeckého statku ve Spálově v květnu 1945. Foto Josef Šustek

a Záštruzný mlýn čp. 122 na Odře (proti Klokočůvku); německá armáda vyhodila most přes Odru u Spálovského mlýna. Spálov byl osvobozen 7. května 1945 po těžkém boji pěchoty a dělostřelectva.

Osvobození Dobešova (podle zprávy ředitele školy Klementa Sochora a Poodří č. 4/2005, str. 18)

Obec Dobešov měla v roce 1939 415 obyvatel¹⁴, z toho české národnosti byly jen 3 rodiny¹⁵. Také statek v Dobešově byl českým majetkem (majitel Matice Opavská v Odrách), byl v roce 1939 zkonfiskován a pronajat Němci Leovi Nahrovi. 23. října 1943 hostila obec 40 raněných vojáků z lazaretu v Novém Jičíně na dobešovském posvícení. Byli očekáváni dobešovskými hospodyněmi u pomníku z 1. světové války, odkud si vojáky hospodyně rozebraly. Večer je pak odvezli do Jakubčovic k vlaku. Dne 3. května 1945 procházel vesnicí transport zbědovaných zajatců z Nového Jičina, kteří šli do Lipné k přenocování. Vyhladovělá skupina zajatců vnikla do sklepa hospodářské usedlosti a hledala tam potravu, přičemž je přistihla selka Aloisie Müková a jednoho vězně utloukla k smrti. Před příchodem Rudé armády pak spáchala sebevraždu.

14. V roce 1938 byl starosta obce Richard Schromm nahrazen příslušníkem NSDAP Franzem Schlosserem.

15. Rodina Adolfa Léva, Jozefa Ondry a Rudolfa Remeše.

Na území obce padli tři rudoarmějci, dva němečtí vojáci a dělostřelbou byly zničeny čtyři usedlosti (obytné domy, stodoly a hospodářské budovy), těžce byla poškozena stodola a chlév, lehce tři domy, dva chlévy a dvě stodoly. Po válce byli tři muži zavražděni, jedna žena zahynula na útěku a jeden muž byl odveden Rusy. Dobešov byl osvobozen 7. května 1945.

Osvobození Heřmanic (podle kronikáře Cyrila Mořkovského)

Po celou válku pracovalo u německých sedláků mnoho ruských a polských zajatců. Bylo s nimi špatně zacházeno¹⁶. Asi polovina obyvatel Heřmanic, kteří měli povozy a koně, naložili vše cenné na vozy a odjeli směrem k Olomouci. Vyjeli však pozdě, fronta je u Olomouce dohnala. Po osvobození se do obce vraceli pěšky. Ostatní obyvatelé německé národnosti zůstali v obci a v poslední fázi boje utekli do okolních lesů. Fronta přešla Heřmanicemi 5. května 1945. Němci kladli malý odpor. Při přestřelce zahynulo 35 Němců a v boji padl jeden Rus, který byl pochován v zahradě usedlosti čp. 5. Škody na budovách byly značné. Vyhořel jeden statek, dva obytné domy a obchod s trafikou. Poškozeno bylo dalších 12 domků střelbou z kulometů a střepinami granátů. Také na polích byly způsobeny značné škody granáty a bombami. Heřmanice byly osvobozeny 5. května 1945.

Osvobození Heřmáněk (podle zprávy ředitele školy Karla Kostelníka a Poodří č. 4/2005, str. 7)

V lednu 1945 bylo obyvatelstvo obce upozorněno, že se má připravit k evakuaci. V dubnu odehaly zvláštní německé oddíly veškerý hovězí dobytek. Na konci dubna opustili obec zámožnější sedláci, s naloženými vozy se vydali směrem na Potštát. Během května se ale většina z nich po skupinách vracela do Heřmáněk. Menší část obyvatelstva evakuována nebyla, ukrývali se v opuštěných štolách kamenolomu, ve sklepích a v okolních lesích. V letech 1941-1942 pracovali v kamenolomu Josefa Hanela váleční zajatci: byli to Francouzi, kteří později přešli na práce v zemědělství - nahradili je ruští zajatci. Dne 16. září 1944 bylo do kamenolomu přiděleno 27 anglických zajatců, mezi nimi i Čech od Kyjova, letecký důstojník Pavel Svoboda s krycím anglickým jménem Neville. Za pomoci Čechů ze Spálova¹⁷ se mu spolu s Kanadánem Vernonem Jamesem Bastablem podařilo uprchnout k partyzánům na Kyjovsko.

Dne 4. a 5. května odstřelovala ruská děla německé pozice. 5. května se k okraji obce přiblížila ruská průzkumná hlídka, došlo k přestřelce s Němci na pravém břehu řeky Odry. Po celou noc trvala oboustranná palba kulometů a minometů. 6. května dopoledne zaútočila

na obec Rudá armáda. Při přestřelce byli němečtí vojáci vytlačeni z obranných postavení a ustoupili na Spálov. V západní části obce narazili rudoarmějci na tuhý odpor, po urputném boji však byli vytlačeni za Odru. Heřmánky byly osvobozeny 6. května 1945.

Ve 2. světové válce padlo 14 německých občanů; v německé armádě sloužilo tehdy 37 mužů. Při přechodu fronty přišli o život čtyři rudoarmějci a pět civilních osob; na počátku února 1946 byly ostatky rudoarmějců převezeny na centrální hřbitov do Opavy. Počet padlých německých vojáků nebyl zjištěn (jeden u kamenolomu, jeden naproti čp. 35, další na různých místech). Dva domy byly těžce poškozeny, tři domy lehce, nejvíce byla poškozena škola.

Osvobození Jakubčovic n. O. (podle zprávy ředitelky školy Emilie Kateřínkové a Poodří č. 4/2005, str. 10)

Po dobu okupace byly obce Jakubčovice, Loučky a Nová Ves sloučeny pod jednu správu a starostou těchto spojených obcí se stal Otto Hubatschek. Po záboru byla Teltschikova nadace (knoflíkárna) přidělena rakouskému Němci Fuchsovi a Němci Kurtovi Lomkemu z Berlína. Z českých rodin zůstala v obci jen smíšená manželství¹⁸. V roce 1940 přišli do obce první zajatci, nejdříve 40 Francouzů, kteří po dva roky pracovali ve třech kamenolomech u fy Teltschik, fy Lunkmoss a u fy Josefa Hanela. Po jejich odvelení přišlo 40 anglických zajatců a po nich v roce 1943 zajatci ruští, z nich se jeden pokusil o útěk (asi Ivan Diměrovič); byl však na místě zastřelen a po válce exhumován a pochován u oderského Památníku rudoarmějců. Týden před příchodem ruských vojsk bylo německé obyvatelstvo evakuováno do Červené Vody. V obci zůstalo jen pět rodin (smíšená manželství), které v době bojů odešly do Luboměře. Německá obrana byla slabá. Německé vojsko mělo podél silnic a v lesích vybudovány zákopy a kryty. Ruská vojska postupovala ze směru Fulnek-Odry na Spálov. Jakubčovice n. O. byly osvobozeny v neděli 6. května 1945; za osvobozovacích bojů padl jeden sovětský voják, který byl pochován u Heidlerova domku. Po válce byl exhumován a pohřben v Památníku rudoarmějců v Odrách.

Osvobození Kamenky (podle zprávy ředitele školy Milana Tomáše a Poodří č. 4/2005, str. 18)

S přiblížováním fronty Němci začali propadat strachu a snažili se s Čechy navazovat přátelství. Před příchodem Rudé armády naložily cennější věci na vozy a vyjeli na západ, aby se dostali do amerického úseku fronty. U Olomouce byli zajati a Rusové i Češi jim pobrali náklad. Vrátili se jen s tím, co měli na sobě, příp. se nevrátili vůbec. Zarytý nacističtí Franz Löw z čp. 55 otrávil na útěku sebe i celou rodinu a jeho usedlost

16. Němec Kuntschik z čp. 7 ve zlosti ubil Rusa, který u něho pracoval na poli.

17. František Kostka, Albert Šustek a šofér Juráč.

18. Emil Horáček, Ing. Jan Heidler, František Bisk

lehla popelem. Fronta přes Kamenku přešla za menších bojů ve dnech 5. a 6. května 1945. Při přechodu fronty kladli němečtí vojáci odpor, což si vyžádalo životy dvou Rusů a několika desítek Němců. Rovněž byly zničeny další usedlosti: čp. 54 (Ferdinand Olbrich), čp. 3 (Emil Tengler), čp. 92 (Josef Pauler), čp. 34 (Otto Olbrich), čp. 4 (Aurelie Schwarzová), čp. 30 (Marie Paulerová), čp. 81 (Adolf Blokesch), čp. 93 (Franz Pauler) a čp. 15 (Schenkova), hospodářské budovy čp. 14 (Marie Manská) a stáje čp. 13 (Anna Anlaufová). Přímým zásahem dělostřeleckých granátů byla poškozena budova požární zbrojnice a školy. Kamenka byla osvobozena 4. května 1945.

Osvobození Louček (podle zprávy ředitele školy Josefa Hanáka)

Obyvatelstvo Louček bylo převážně německé národnosti, jen šest rodin bylo smíšeného manželství. Starostou obce po celou dobu války byl Otto Hubatschek. U místních rolníků pracovalo 15 děvčat polské a ukrajinské národnosti. Začátkem května, když se blížila Rudá armáda, začala kvapná evakuace německého civilního obyvatelstva. Povozy naložené obilím a nejn nutnějšími životními potřebami odjížděly na západ. Většinou se dostaly k Potštátu, kde je zastihl konec války. Vzhledem k rychlému postupu Rudé armády neměla německá obrana dost času na vybudování obrany. V boji padl na zahradě jeden rudoarmejec, jenž byl pochován u čp. 3; v roce 1946 byly jeho exhumované ostatky převezeny na ústřední hřbitov do Opavy. Padli také asi čtyři Němci, kteří byli pohřbeni za stodolou Antonína Malého. Při osvobození bylo zasaženo pět domů dělostřeleckými granáty; větší boj byl sveden u Odry. Loučky byly osvobozeny 6. května 1945.

Osvobození Luboměře (podle zápisu luboměřského písmáka Rudolfa Míka)

Luboměř byla odjakživa česká obec, bylo zde jen 26 osob německé národnosti. Obec s českou většinou byla sledována pozorněji než německé obce v okolí. Docházel zde ze Spálova četnický strážmistr - říšský Němec Strauch, který byl přímý a neudával. Kdo si zasloužil, tomu na místě „naflinkal“. Začátkem května se Rudá armáda blížila od Spálova, bojovalo se jen mezi Spálovem a Luboměří. V samotné obci už boje neprobíhaly. Luboměř byla osvobozena 7. května 1945. Na luboměřském katastru padl jeden Němec, který byl pohřben na místním hřbitově. Vyhořela chalupa u větrného mlýna a střelbou bylo poškozeno několik střeš.

Osvobození Mankovic (podle zprávy ředitele školy Jaroslava Havla a a Poodří č. 4/2005, str. 15)

Do okupace byla v obci kromě německé školy i česká státní menšinová škola, do které chodily i děti z Vražného. Byla zde i česká mateřská škola s 20 dětmi. Po záboru obce byly obě školy zrušeny.

Za okupace pracovalo u německých sedláků 10 Poláků, 6 Ukrajinců, 20 Slováků a 20 francouzských zajatců, kteří

byli ubytováni na čp. 38. 40 anglických zajatců pracovalo na místní pile a bydleli v dřevěných barácích čp. 113. Dva angličtí zajatci zemřeli (jeden na zápal plic, druhý po úraze na pile) a byli pochováni na místním hřbitově. V zimě 1944 procházel přes obec transport tří až čtyř tisíc zajatých rudoarmejců, z nichž jedenáct zesláblých bylo zastřeleno - byli pohřbeni pod lípou směrem k samotě (Schenkhauseln - hospůdka na hranici mankovického a suchdolského katastru).

Začátkem roku 1945 procházel obcí pěšky transport vězňů od Suchdolu nad Odrou a byli jednu noc ubytováni na velkostatku Dr. Viktora Bauera; dva zajatci se ukryli ve stodole a byli vojenským doprovodem ubiti. V dubnu byli do obce na zákopové práce nasazeni studenti z Prahy a okolí. Kopali zákopy kolem obce a u pohořského lesa. Odjeli 25. dubna a 4. května byl vydán rozkaz k evakuaci vesnice. Asi 30 sedláků vyjelo přes Vražné na Bělotín k Hranicím, avšak vzhledem k cestám zataraseným ustupujícím vojskem se večer vrátili.

Při osvobozovacích bojích o obec byly dělostřelectvem zasaženy a vyřazeny čtyři německé tanky a baterie dělostřelectva na horním konci u čp. 119 a vyhořely také 4 stodoly; padlo 41 rudoarmejců, z nichž 29 bylo pochováno na místním hřbitově ve společném hrobě, ostatní na různých místech obce. Mankovice byly osvobozeny 6. května 1945. V srpnu 1945 byly ostatky padlých rudoarmejců převezeny do společných hrobů.

Osvobození Pohoře (podle archivních podkladů zpracoval autor)

V původně české obci Pohoř převažovalo od 30leté války německé obyvatelstvo a od poloviny 19. století se při sčítání obyvatel již nikdo k české národnosti nehlásil. Před okupací měla obec 85 domů a 402 obyvatel, z toho 385 německé národnosti a 14 národnosti české. Ve 30. letech se obyvatelé Pohoře pokoušeli změnit název ovce na Hochheim. V roce 1944 padl v boji rodák z Pohoře - letec, německý stíhač, poručík Leopold Münster, nositel rytířského kříže s dubovými ratolestmi.

Jeho okázalý pohřeb s poctami a vojenskou přehlídkou se uskutečnil v Pohoři 20. května 1944. Rakev neslo z budovy pohořské školy ke kostelu sv. Prokopa šest poddůstojníků Luftwaffe. Za rakví šla delegace Wehrmachtu vedená generálporučíkem Streichem, v delegaci byl pověřenec říšského maršála Göringa plukovník Hermann a zástupce letecké župy plukovník Haswald. Leopold Münster byl uložen na místním hřbitově do hrobky svých prarodičů.

Pohoř byla osvobozena z okupace dne 5. května 1945. Škody na budovách byly malé. Válečné oběti občanů Pohoře, viz Kuhländchen, unvergessene Heimat 1998.

Osvobození Tošovic (podle oderského archiváře Bohumila Fojtíka a Poodří č. 4/2005, str. 19)

Během 2. světové války padlo 23 vojáků (občané německé národnosti). Obec byla osvobozena z okupace dne 5. května 1945; dělostřeleckým granátem byl zbořen

Pohoř, 20.května 1944, 15 hodin. Pohřeb pohořského rodáka – letce, poručíka Leopolda Münstera.

Soka Nový Jičín

štít usedlosti čp. 46, poškozena zeď čp. 52 a ostatní usedlosti měly vytlučená okna a prostřílené střechy.

Za osvobozovacích bojů přišlo o život 8 rudoarmějců a 9 německých vojáků; rudoarmějci byli pochováni: jeden na místním hřbitově, jeden na zahradě usedlosti čp. 18, jeden na zahradě velkostatku, na školní zahradě a na zahradě usedlosti čp. 33 a 46 a dva na zahradě usedlosti čp. 50. Jejich ostatky byly exhumovány v lednu 1946 a převezeny na hřbitov v Opavě. Němečtí vojáci byli zakopáni ve výběhu velkostatku za stájemi hovězího dobytka. Tošovice byly osvobozeny 5. května 1945.

Osvobození Veselí (podle informací pátera Josefa Bollka a Poodří č. 4/2005, str. 19)

Celkem padlo 15 občanů obce většinou při bojích na ruských frontách. Dne 15. března 1939 byl těžce raněn do břicha Emil Dvorský, který se jako německý voják zúčastnil přepadení místeckých kasáren. Dne 31. května 1939 narukovalo do německé armády 25 mužů (ročník 1906-1917) a pak 21. června 1939 dalších 6 mužů (ročník 1918-1920). V tažení proti Polsku byl zabit občan obce, německý voják Ferdinand Dvorský. V roce 1945 zastřelil nacist a Josef Fadle ruského zajatce Nastěrenka, který uprchl z oderského zajateckého tábora. Těsně před příchodem fronty utekli někteří němečtí občané směrem na Potštát, přičemž byl při leteckém útoku zabit jeden chlapec. Za osvobozovacích bojů neměli rudoarmějci žádné ztráty, na katastru obce padl pouze jeden německý voják, který byl pohřben u silnice k Odrám. Veselí bylo osvobozeno 7. května 1945.

Osvobození Vítkovy (podle oderského archiváře Bohumila Fojtíka a Poodří č. 4/2005, str. 20)

Během 2. světové války padlo 19 německých vojáků. V květnu 1945 byla usmrcena granátem Marie Rolederová z čp. 20, Theresia Manasek z čp. 8 zahynula za bojů při přechodu fronty, Franz Jankowsky z čp. 12 byl zastřelen jedním z českých byvatel a Josef Kneifel z čp. 3 zemřel v roce 1946 v opavském vězení. Za

osvobozovacích bojů vyhořel jeden dům. Vítkova byla osvobozena 6. května 1945 Rudou armádou, která zaútočila od VlkoVIC.

Osvobození obce Vražné (podle kronikáře Maxe Horáka a Poodří č. 4/2005, str. 35, 36)

V období okupace byla obec spojena jednou správou s obcemi Hynčice a Horní Vražné se společným názvem Heinzendorf, aby nezanikl název rodiště přírodovědce Gregora Mendla. Během 2. světové války padlo a bylo pohřešováno z Dolního Vražné 35 vojáků, k tomu přibýlo ještě 5 obětí při přechodu fronty. Ustupující německé jednotky vyhodily most přes řeku Odru, který spojoval obec s Mankovicemi. K bojům na katastru obce nedošlo; u mostu přes Odru byly zachyceny mrtvolky tří rudoarmějců, které připlyly od Oder. Byly pohřbeny u Odry, později pak na místním hřbitově. Z Horního Vražné padlo nebo bylo pohřešováno 13 vojáků. V Hynčicích padlo 24 občanů a vojáků německé armády, v Emauzích padlo nebo bylo pohřešováno 10 občanů a vojáků německé armády, přičemž jeden muž zahynul při přechodu fronty. Vražné bylo osvobozeno 6. května 1945.

Za HVS připravil: Pavel Kašpar st.

Použité zdroje

Fojtík Bohumil: Doba okupace a osvobození Oderska (1938-1945). Odry 1947/1948.

Brňák A., Šustek F.: Osvobození obcí vítkovského okresu. Vítkovsko č. 11-12, 1961.

Teichmann B.: Pomníky a pamětní desky v obcích v Poodří. Poodří č. 4/2005, str. 4-36.

Kroniky obcí Oderska (léta 1938-1945). Soka Nový Jičín.

Kronika měšťanské školy 1938-1946. Soka Nový Jičín, fond OBŠ Odry, inv. č. 30.

Obrázky bez uvedených zdrojů jsou z archivu Muzejního spolku Rolleder, v.s.o.